

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΣΤΕΙΡΩΣΗ ΖΩΩΝ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ: ΜΕΤΑΞΥ ΩΦΕΛΕΙΑΣ, ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΒΛΑΣΙΟΣ ΣΑΛΑΤΑΣ, ΑΘΗΝΑ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΛΕΝΗ ΛΑΖΟΥ-ΓΙΑΛΑΜΑ*

1. Εισαγωγή

Βασικό χαρακτηριστικό των εξημερωμένων ζώων συντροφιάς είναι η συνεχής εξάρτηση για φροντίδα από τον άνθρωπο. Οι ανάγκες, τα συμφέροντα και οι προτιμήσεις των ζώων αυτών εξαρτώνται απόλυτα από τον ανθρώπινο παράγοντα.¹ Η στείρωση σε σχέση με την αναγνώριση της εγγενούς αξίας των ζώων συντροφιάς απασχολεί τη σύγχρονη ηθική συζήτηση και προκαλεί έντονη αντιπαράθεση για τη νομοθέτηση της υποχρεωτικότητάς της για όλα τα ζώα συντροφιάς. Σύμφωνα με την προσφάτως καταργηθείσα νομοθεσία (Ν.4039/2012) ο ιδιοκτήτης όφειλε να μεριμνά για τη στείρωση του ζώου, εφόσον δεν επιθυμούσε τη διατήρηση νεογέννητων ζώων ή δεν μπορούσε να τα διαθέσει σε νέους ιδιοκτήτες (άρθρο 5 Ν.4039/2012 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 46 του Ν.4235/2014). Οι ελλείψεις και η ολιγωρία που παρουσιάστηκαν στην εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου ίσως αποτέλεσαν τροχοπέδη στον αποτελεσματικό έλεγχο των αδέσποτων που συνεχίζουν να αποτελούν μια πραγματικότητα. Με το νέο νομοθετικό πλαίσιο (Ν.4830/2021, σε εφαρμογή από την 01/03/2022) οι ιδιοκτήτες σκύλου ή γάτας υποχρεούνται είτε να

* Ο Βλάσιος Σαλάτας, η Αθηνά Αγγελουπούλου και η Ελένη Λάζου-Γιαλαμά είναι φοιτητές του ΔΠΜΣ «Ζώα: Ηθική, Δίκαιο, Ευζωία», το οποίο συνδιοργανώνεται από το Τμήμα Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ και το Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ.

1. S. Donaldson & W. Kymlicka (2021), 125.

στειρώσουν το ζώο τους είτε να αποστείλουν δείγμα γενετικού υλικού στο υπό ίδρυση Εργαστήριο Φύλαξης και Ανάλυσης Γενετικού Υλικού Ζώων έναντι παραβόλου. Αναμφίβολα και οι δύο κανονιστικές υποχρεώσεις μπορούν να θεωρηθούν μορφές «ήπιας» αντιμετώπισης του προβλήματος των αδέσποτων σε σχέση με την επιλογή της ευθανασίας, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες.

Στο πλαίσιο αυτό γίνεται στη συνέχεια μια προσπάθεια να εξεταστούν με την αξιοποίηση σύγχρονων ιατρικών δεδομένων οι σημαντικές ηθικές προεκτάσεις και τα σχετικά ζητήματα που θέτουν τα κυριότερα ηθικά συστήματα. Ειδικότερα, επισημαίνονται οι βασικές αρχές των υποστηρικτών των δικαιωμάτων των ζώων, οι οποίοι υποστηρίζουν την εγγενή αξία των ζώων και κατ' επέκταση το δικαίωμά τους να διατηρούν αφενός τη σωματική τους ακεραιότητα και αφετέρου την αναπαραγωγική τους ικανότητα. Ακολουθούν η ωφελιμιστική προσέγγιση, με την αναζήτηση του οφέλους ως μέγιστης ευτυχίας για τα ίδια τα ζώα και τη σύγχρονη ανθρώπινη κοινωνία, και η δεοντοκρατική θεωρία, με τη διερεύνηση του κατά πόσο η στειρώση μπορεί να αποτελέσει ηθική υποχρέωση του ανθρώπου προς αυτά.

2. Η ιατρική προσέγγιση της στειρώσης

Η εφαρμογή της στειρώσης στα ζώα στις σύγχρονες αστικές κοινωνίες έχει ως βασικό στόχο της τον περιορισμό των αδέσποτων. Παράλληλα, όμως, νεότερα επιστημονικά στοιχεία αναφέρουν θετικές αλλά και αρνητικές συνέπειες για την υγεία των ζώων.

Παθήσεις της μήτρας, των ωοθηκών και του κόλπου καθώς και νεοπλασίες των μαστών αποτελούν παραδείγματα ασθενειών που προλαμβάνονται μέσω της στειρώσης.² Αντίστοιχα, στα αρσενικά ζώα παρατηρείται μείωση της επιθετικότητας και της πιθανότητας νεοπλασίας των όρχεων. Επιπρόσθετα γίνεται αναφορά στη σημαντική συμβολή της στειρώσης στον έλεγχο των φυλο-ορμονοεξαρτώμενων παθήσεων και στην επίτευξη μεγαλύτερου προσδόκιμου ζωής.³ Ενώ και στο πεδίο της συμπεριφοράς επισημαίνεται ότι τα ζώα μετά τη στειρώση γίνονται πιο ευάγωγα και υπάκουα.⁴

2. I. M. Reichler (2009), 29-35· A. N. Smith (2014), 965-75.

3. A. M. Oberbauer, J. M. Belanger, & T. R. Famula (2019), 397· P. N. Olson, M. V. Kustritz, & S. D. Johnston (2001), 223-232.

4. E. Heidenberger & J. Unshelm (1990), 69-75.

Εντούτοις, άλλες επιστημονικές μελέτες αμφισβητούν τα οφέλη αυτά. Αναφέρουν ότι οι παθήσεις του αναπαραγωγικού συστήματος δεν εμφανίζουν μεγάλη συχνότητα ώστε να δικαιολογούν την επέμβαση. Επιπροσθέτως ο αριθμός των ωφελούμενων ζώων είναι περιορισμένος λόγω του ότι η επέμβαση αυτή πραγματοποιείται σε συγκεκριμένη ηλικία του ζώου. Ακόμα και η ίδια η διαδικασία (χειρουργική επέμβαση, επιπλοκές κ.ά.) μπορεί να επιφέρει κινδύνους (άγχος, φόβος, πόνος, δυσφορία) και βλάβες (τραυματισμό, θάνατο).⁵ Παράλληλα, έχει καταγραφεί σε στερωμένα ζώα η αύξηση ορισμένων άλλων παθήσεων όπως οι νεοπλασίες (οστά, καρδιά κ.ά.), ο υποθυρεοειδισμός, οι φοβίες και οι δυσπλασίες.⁶ Τέλος, αμφισβητείται ευθέως και η αποτελεσματικότητά της στον έλεγχο μεγάλου πληθυσμού ζώων (αδέσποτων και δεσποζόμενων) λόγω υψηλής αναγκαιότητας πόρων (ιατρικών, οικονομικών κ.ά.).⁷

3. Η στείρωση σε σχέση με τα δικαιώματα και την ευζωία

Αντιπροσωπευτικό επιχείρημα των υποστηρικτών της ύπαρξης ηθικών δικαιωμάτων στους έμβριους οργανισμούς είναι η απόρριψη οποιασδήποτε βλάβης του ατόμου προς όφελος της ευημερίας των πολλών. Στο πλαίσιο της θεωρίας των δικαιωμάτων και σύμφωνα με τον κύριο εκφραστή της Tom Regan, τα θηλαστικά ζώα (ηλικίας άνω του ενός έτους) κατέχουν το κριτήριο του υποκειμένου της ζωής, δηλαδή ένα είδος ψυχοφυσικής ταυτότητας, από το οποίο απορρέει το δικαίωμα μεταχείρισής τους με σεβασμό. Κατ' επέκταση ο σεβασμός ουσιαστικά της εγγενούς αξίας ενός ζώου ανεξάρτητα από τη χρησιμότητά του, απαιτεί την αποφυγή της βλάβης του ακόμα και αν τελικά επιφέρουμε τις καλύτερες συνολικές συνέπειες για όλους.⁸

Επιπρόσθετο καθήκον των ηθικών υποκειμένων αποτελεί όχι μόνο η αποτροπή της παραβίασης των δικαιωμάτων των άλλων, αλλά και η υποστήριξη εκείνων των οποίων τα δικαιώματα απειλούνται να παραβιαστούν. Η ζωή και το σώμα ενός ζώου ανήκουν στο ίδιο και σε κανέναν άλλο⁹ – συνθήκη που αδιαμφισβήτητα δικαιολογεί την

5. D. Boonin (2003), 1-4· K Jana & P.K Samanta (2007), 390-400.

6. M. Spivak (2015).

7. A. Hassan & A. F. Merga (2017), 758-770.

8. A. C. Abbate (2018), 34.

9. D. Demetriou & Bob Fischer (2018), 49-73.

πλήρη αντίθεση σε κάθε πρακτική που θίγει το δικαίωμα της σωματικής ακεραιότητας άλλων έμβιων όντων.¹⁰

Δεν λείπουν, όμως, και οι ακραίες –για κάποιους– σκέψεις ότι μια καθολική επιτακτική υιοθέτηση αυτής της πρακτικής, της στειρωσης, θα μπορούσε στο πλαίσιο των εκφραστών των δικαιωμάτων των ζώων, καθ' υπερβολή, να θεωρηθεί πράξη «γενοκτονίας», κατ' αντιστοιχία με τον ορισμό που δίνεται στην πρώτη Συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με την επιβολή μέτρων για την πρόληψη των γεννήσεων εντός της ομάδας με στόχο τον φυσικό περιορισμό/αφανισμό της (Σύμβαση για τη Γενοκτονία, 1948, ΟΗΕ).¹¹

Αναμφίβολα, η χρήση του όρου «δικαιώματα» επιδέχεται βάσιμης και τεκμηριωμένης κριτικής, η οποία προέρχεται από την προσπάθεια της ερμηνείας των κοινωνιών των ζώων με όρους των αντίστοιχων ανθρώπινων. Πρόκειται για μια άκρως ανθρωποκεντρική προσέγγιση που αμφισβητεί ευθέως την αντίληψη της διαχρονικής υπόστασης των ζώων (πρόσωπα) και κατ' επέκταση τη συμμετοχή τους στη σύμβαση της ηθικής ως ηθικών προσώπων και ως κατόχων ηθικών δικαιωμάτων.¹²

Ανατρέχοντας στην πιο ήπια λογική της ευζωίας του Rollin Bernard παρατηρούμε τον περιορισμό της ανθρώπινης δραστηριότητας ώστε να ασκείται μικρότερη επιρροή στο τέλος του ζώου (αριστοτελικού τέλους), δηλαδή τις στρατηγικές που έχουν τα ζώα να λύνουν τα εγγενή προβλήματα στη ζωή τους όπως αυτά που έχουν σχέση με τη διατροφή, τις αισθήσεις, την αναπαραγωγή. Έτσι, βάσει ενός αρχαίου συμβολαίου που έχουμε με τα κατοικίδια ζώα να μας συντροφεύουν και να μας χαρίζουν ψυχική ευεξία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν είναι ηθικά ευπρεπές να τους στερούμε τη σωματική ακεραιότητα και τη σεξουαλική και αναπαραγωγική δραστηριότητα, δηλαδή τη ζωή που τους αξίζει.¹³

Επίσης, σύμφωνα με τη Martha Nussbaum, η οποία αναγνωρίζει την αξιοπρέπεια σε κάθε μορφή ζωής με ανάγκες και ικανότητες, ο σεβασμός θεωρείται ως αυτοσκοπός για τα αισθανόμενα ζώα ώστε να είναι ελεύθερα να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους. Ακόμα και

10. D. Boonin (2003), 4-8.

11. United Nations (1948).

12. E. D. Protopapadakis (2012), 279-291· E. Δ. Πρωτοπαπαδάκης (2011), 299-300.

13. Σ. Καραγεωργιάκης (2019), 240.

με τη χρήση πολιτικών δεσμευτικών αρχών, όπως η διατήρηση της σωματικής ακεραιότητας.¹⁴

Δεν θα ήταν παράλογο να ισχυριστεί κανείς ότι η συγκεκριμένη πρακτική μπορεί να μας οδηγήσει σε μια επικρατούσα μεν, υποβόσκουσα δε, θεώρηση καρτεσιανής προέλευσης για τα κατοικίδια ζώα ως μηχανές, από τις οποίες κατά το δοκούν και για την προσωπική μας διευκόλυνση ή ευχαρίστηση αφαιρούμε ένα μηχανικό μέρος τροποποιώντας τις ικανότητες και τη συμπεριφορά τους. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται έκδηλη και η ασέβεια για τις φυσικές πρωταρχικές ανάγκες του ζώου, όπως η αναπαραγωγή (διαίωσιση του είδους) αλλά και η εκδήλωση της ανεξάρτητης σεξουαλικής συμπεριφοράς.¹⁵

Αδιαμφισβήτητα βλάπτοντας και μειώνοντας την αξία του υποκειμένου δηλώνουμε την εργαλειακή μας στάση συνολικά απέναντι σε ένα είδος ή σε ολόκληρη την κατηγορία (κατοικίδια ζώα) φανερώνοντας τη βαθιά ειδικτική και πραγματιστική θεώρησή μας για αυτά ως αναλώσιμα αντικείμενα.

Ανακεφαλαιώνοντας, τα οφέλη που προκύπτουν από αυτή την πρακτική δεν καθίστανται ικανά να παρέχουν ηθική εγγύηση για μια τέτοια συμπεριφορά ιδιαίτερα για τους υποστηρικτές των δικαιωμάτων των ζώων, εφόσον παραβιάζονται εμφανώς τα δικαιώματα του ζώου με σκοπό την αποφυγή παραβίασης των μελλοντικών δικαιωμάτων των (πιθανών) απογόνων του.

4. Η στείρωση ως όφελος

Ο ωφελιμισμός ως μια σύγχρονη ηθική θεωρία ταυτίζει το καλό με την ευτυχία. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, την οποία ανέπτυξαν οι Jeremy Bentham και John Stuart Mill, οφείλουμε να πράττουμε με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθεί το μεγαλύτερο/περισσότερο καλό για τον μεγαλύτερο αριθμό ατόμων. Η αποδεκτή συμπεριφορά δεν βλάπτει τους άλλους αλλά αυξάνει την ευτυχία ή το «όφελος».¹⁶

Ο Peter Singer, κατεξοχήν σύγχρονος ωφελιμιστής, πρότεινε τον ωφελιμισμό των προτιμήσεων και συγκεκριμένα διατύπωσε ότι το εγγενώς πολύτιμο είναι αυτό που προάγει τα συμφέροντα, τις επιθυμίες και τις προτιμήσεις εκείνων που επηρεάζονται. Η ευχαρίστηση και ο

14. Στο ίδιο.

15. F. De Waal (1995), 82-88.

16. J. Driver, (2014)· T. Beauchamp (2019)· D. Brink, (2018).

πόνος έχουν σημασία, επειδή είναι μέρος αυτού που οι άνθρωποι και οι μη ανθρώπινοι οργανισμοί επιθυμούν ή προτιμούν ή επιδιώκουν να αποφύγουν.

Στο έργο του *Animal Liberation* ο Peter Singer προτείνει την αρχή της ίσης εκτίμησης των συμφερόντων, στην οποία υποστηρίζει ότι για οποιοδήποτε ον που έχει συμφέροντα, αυτά πρέπει να θεωρούνται αντίστοιχα ηθικά σημαντικά με τα ίδια συμφέροντα ενός άλλου όντος. Ο Singer εφαρμόζει αυτήν την αρχή σε όλα τα αισθανόμενα όντα και χρησιμοποιεί την αίσθηση [sentience] ως το κρίσιμο χαρακτηριστικό για τη δυνατότητα εισδοχής στην ηθική κοινωνία.

Κατά τον προσδιορισμό των συνεπειών των ενεργειών, ο Singer υποστηρίζει ότι πρέπει να δώσουμε ίση προσοχή στα ίσα συμφέροντα. Η αντίληψή του για ίση εκτίμηση δεν σημαίνει ότι τα ζώα τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης και δεν αποκλείει την ηθική μιας απόφασης εκμετάλλευσης ανθρώπου ή μη ανθρώπου. Εφόσον τα συμφέροντα ενός ζώου τυγχάνουν δίκαιης εκτίμησης, ικανοποιείται η αρχή της ισότητας κι έτσι επιτυγχάνεται η συμμετοχή των ζώων στην ηθική κοινότητα.¹⁷

Λαμβάνοντας υπόψη τον ωφελιμισμό και τη μέγιστη ευτυχία, όπως ορίζεται, η στέρωση των ζώων συντροφιάς με σκοπό την πρόληψη ασθενειών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους μπορεί να θεωρηθεί αποδεκτή πράξη. Παρά το γεγονός ότι μπορεί να είναι μια σχετικά επώδυνη διαδικασία, η στέρωση έχει οφέλη, τα οποία πολλαπλασιάζονται όταν εφαρμόζεται στην πλειονότητα των ζώων, υπακούοντας έτσι στη θεωρία του ωφελιμισμού. Η στέρωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ειδικτική προσέγγιση καθώς τελείται με γνώμονα την καλή τους υγεία και όχι επειδή αντιμετωπίζονται ως κατώτερα όντα (ίση εκτίμηση των συμφερόντων). Επίσης, ανάλογες χειρουργικές επεμβάσεις έχουν εφαρμοστεί και στον άνθρωπο με σκοπό την πρόληψη ή θεραπεία ασθενειών, όπως για παράδειγμα η ωθηκυστερεκτομή σε γυναίκες με αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης καρκίνου των ωθηκών, με επακόλουθο την απώλεια της αναπαραγωγικής δυνατότητας.

Εκτιμώντας ότι τα αδέσποτα ζώα βιώνουν «πόνο» κι όχι ευτυχία λόγω των άσχημων συνθηκών διαβίωσης, ο έλεγχος του πληθυσμού τους μέσω εφαρμογής προγραμμαμάτων στέρωσης μπορεί από μόνος του να θεωρηθεί όφελος για τη συνολική υγεία των ζώων, καθώς και

17. Σ. Καραγεωργάκης (2019), 91-109· G. Francione 2003, 24.

για τη δημόσια υγεία μέσω της παύσης μετάδοσης ζωνοδίων και ζωοανθρωποδίων.

5. Η στείρωση ως έμμεσο ή άμεσο ηθικό καθήκον

Σύμφωνα με τη δεοντοκρατική θεωρία του Kant κριτήριο για την ένταξη στην ηθική κοινότητα είναι η ύπαρξη του λόγου. Ταυτόχρονα, ο Kant εισάγει την έννοια της καθολικής προσταγής σύμφωνα με την οποία η εκάστοτε ηθική συμπεριφορά του έλλογου και ταυτόχρονα ελεύθερου όντος είναι αυτή που μπορεί να εφαρμοστεί ως καθολικός νόμος. Το έλλογο ον υπερβαίνοντας τις προσωπικές του επιδιώξεις και συμφέροντα, αντιμετωπίζει τα υπόλοιπα έλλογα όντα ως σκοπούς και όχι ως μέσα.¹⁸

Η ικανότητα του έλλογου όντος να νομοθετεί ηθικούς νόμους μέσα από τους οποίους αξιώνει τον σεβασμό, ενώ ταυτόχρονα έχει ηθικά καθήκοντα έναντι των άλλων, διαμορφώνει ένα σύστημα ηθικής αμοιβαιότητας. Στην καθαρά ανθρωποκεντρική θεωρία του Kant ο άνθρωπος θεωρείται ο μοναδικός αυτοσκοπός, ενώ τα ζώα λειτουργούν ως μέσα για την επίτευξη των σκοπών του. Η ηθική ανθρώπινη απόφαση και πράξη επιτελούν πάντα ένα καθήκον προς την ανθρωπότητα. Έτσι, μια βάνουση μεταχείριση των ζώων από τον άνθρωπο δεν δικαιολογείται σε καμία περίπτωση, γιατί κάτι τέτοιο θα ήταν αντίθετο με την ηθική τελειώσή του. Η ορθολογική αντιμετώπισή τους είναι ένα ηθικό χρέος για την ανθρωπότητα. Προκύπτουν με αυτόν τον τρόπο έμμεσα καθήκοντα απέναντι στα ζώα.¹⁹

Αντιμετωπίζοντας το ηθικό δίλημμα μεταξύ της στείρωσης αφενός και της διατήρησης της σωματικής ακεραιότητας και της ικανότητας απόκτησης απογόνων αφετέρου, στο πλαίσιο μιας δεοντοκρατικής ηθικής θεώρησης η στείρωση δύναται να εμφανιστεί ως ένα έμμεσο ηθικό καθήκον. Δηλαδή, θα μπορούσε να αποτελέσει μια ηθική πράξη με γνώμονα την προάσπιση της υγείας, την ορθή μεταχείριση και διαβίωση των κατοικίδιων ζώων με το να τα προφυλάσσει από μια δύσκολη και με άσχημη κατάληξη ζωή, ως αδέσποτα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το επιχείρημα της C. Korsgaard, η οποία έχοντας ως αφετηρία την ηθική θεωρία του Kant καταλή-

18. Θ. Πελεγρίνης (2015), 81-82.

19. Δ. Κουντάκη (2019), 46-47.

γει πως τα ζώα είναι και αυτά αυτοσκοποί και έχουν εγγενή αξία. Αναγνωρίζοντας τον λόγο ως τη μοναδική ειδοποιό διαφορά μεταξύ ανθρώπου και ζώων, επεκτείνει την ανθρωποκεντρική καντιανή ηθική σε μια εξισωτική θεώρηση όλων των έμβιων όντων και υπερβαίνει την ανάγκη για ηθική αμοιβαιότητα. Ως έλλογο ον ο άνθρωπος αιτιολογεί τις πράξεις του και θεμελιώνει το αξιακό του σύστημα με γνώμονα το φυσικό του καλό. Τα έμβια γίνονται αυτοσκοποί κατέχοντας ένα φυσικό καλό με καλή ή άσχημη κατάληξη, το οποίο αποτελεί την εγγενή τους αξία.²⁰ Αποτελούν οργανικά συστήματα που επιδιώκουν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους και τις ανάγκες τους και αποφεύγουν οτιδήποτε δυσάρεστο.²¹

Σύμφωνα με την Korsgaard, λοιπόν, η στείρωση των ζώων θα μπορούσε να αποτελεί ηθική υποχρέωση εφόσον είναι άμεσα συνδεδεμένη με την καλή υγεία των ζώων και τις κατάλληλες συνθήκες ευζωίας τους. Ακόμη και αν αυτά είναι προορισμένα να αναθρέψουν νέους απογόνους, οφείλουμε να προσφέρουμε στα κατοικίδια μας μια αξιοπρεπή ζωή μέσα στο πλαίσιο διαβίωσης που έχει ήδη διαμορφωθεί. Η αναγνώριση της εγγενούς αξίας τους δεν προϋποθέτει απαραίτητα την αυτονομία τους, ενώ ταυτόχρονα η διατήρηση ζώων συντροφιάς συνεπάγεται άμεσες ηθικές υποχρεώσεις απέναντι σε αυτά.²²

6. Νομοθετικός προεκτάσεις

Το νέο νομοθετικό πλαίσιο (Ν.4830/2021), όπως αναφέρθηκε, καθιστά τη στείρωση των κατοικίδιων ζώων (σκυλού, γάτας) υποχρεωτική με κύρια βασική εξαίρεση τα ζώα εκείνα των οποίων γενετικό υλικό έχει αποσταλεί σε εξειδικευμένο κέντρο με την καταβολή παραβόλου. Επιπροσθέτως, άλλα βασικά στοιχεία που συμπεριλαμβάνονται, εκτός από τον ορισμό των κυρώσεων για τις παραβάσεις, είναι οικονομικά κίνητρα από τους δήμους προς τους ιδιοκτήτες για τη στείρωση των ζώων τους αλλά και επιμορφωτικά ή εκπαιδευτικά προγράμματα για την ενημέρωση σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο (φορέων, αρχών κ.ά.) και την προώθηση της φιλοζωίας.

Σίγουρα η δημιουργία ενός συστήματος καταχώρησης-αναγνώρισης γενετικού υλικού αποτελεί καινοτόμο αποτρεπτικό μέτρο για την πά-

20. Στο ίδιο, 46-47, 113-115.

21. C. Korsgaard (2004), 77-110.

22. J. Birch (2018), 252.

ταξη της παραβατικής συμπεριφοράς κατά των ζώων. Από την άλλη, όμως, δεν πρέπει να παραβλέψουμε ότι η αναγκαιότητα σημαντικών πόρων (οικονομικοί κ.ά.) για τη δημιουργία αλλά και λειτουργία του συστήματος αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τη βιωσιμότητά του.

Επίσης, θετικό πρόσημο έχει η νομοθετική πρόβλεψη επιλογής ή όχι εφαρμογής της στείρωσης από τον ιδιοκτήτη-κτηδεμόνα του ζώου. Ωστόσο, η καταβολή παραβόλου (δεν συμπεριλαμβάνεται στα κίνητρα από τους δήμους) για την αποφυγή της υποχρεωτικότητας περιορίζει ενδεχομένως αυτή την επιλογή σε όσους έχουν την οικονομική ευχέρεια, αποτελώντας πλήγμα στο ηθικό οικοδόμημα της επιχειρηματολογίας υπέρ της στείρωσης, αφού έναντι ενός χρηματικού ποσού αυτό τίθεται υπό αμφισβήτηση-ακύρωση.

Παρά τη νομοθετική σαφή αναφορά για επιμόρφωση και εκπαίδευση με στόχο την ενημέρωση και προώθηση της φιλοζωίας στις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης αλλά και στους εμπλεκόμενους με τα ζώα (πολίτες, φορείς, αρχές κ.ά.), επισημαίνεται ότι σε αυτό το πλαίσιο της υποχρεωτικότητας της στείρωσης δεν έχει δοθεί ανάλογη βαρύτητα στην ενημέρωση και εκπαίδευση των ιδιοκλήτων των ζώων, η οποία παραμένει σαφώς προαιρετική και συνεπώς ελλιπής.

Συνάμα προβληματίζει η απουσία μιας διαδικασίας αξιολόγησης βάσει κάποιων κριτηρίων των μελλοντικών έστω ιδιοκτητών πριν από την απόκτηση ενός ζωντανού οργανισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο για ακόμα μια φορά φανερώνεται η βαθιά εργαλειακή μας αντίληψη σε σχέση με τα ζώα και η πραγματική αξία που τους προσδίδουμε. Όλοι ανεξαρτήτως ικανότητας ή δυνατότητας μπορούν είναι ιδιοκτήτες μια άλλης «μορφής ζωής».

7. Συμπερασματικές σκέψεις

Παρ' όλα αυτά το δίλημμα για τη στέρηση της αναπαραγωγικής δυνατότητας των ζώων συντροφιάς παραμένει ισχυρό τόσο στα πλαίσια της κτηνιατρικής κοινότητας με τα υπέρ και τα κατά για την υγεία των ζώων, όσο και εντός της ηθικής συζήτησης με γνώμονα τα συμφέροντα και την αποδοχή ή μη δικαιωμάτων τους.

Η ωφελιμιστική θεώρηση του ζητήματος επιχειρηματολογεί υπέρ της εφαρμογής της στείρωσης, εφόσον προκύπτουν οφέλη, συνεκτιμώντας τα συμφέροντα ανθρώπων και ζώων. Η δεοντοκρατική άποψη προσεγγίζει τη στείρωση ως ηθικό καθήκον του ανθρώπου απέναντι

στα ζώα, ενώ οι υποστηρικτές των δικαιωμάτων των ζώων θεωρούν ότι μια τέτοια πράξη παραβιάζει τα δικαιώματά τους στην αναπαραγωγή και τη σωματική ακεραιότητα.

Σαφώς η νομοθέτηση καθολικής υποχρεωτικής στειρώσης παρακάμπτοντας ή περιορίζοντας υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις τη βούληση του κατεξοχήν νομικού και ηθικού προσώπου του ιδιοκτήτη-κηδεμόνα του ζώου δημιουργεί έντονο προβληματισμό.

Αναμφίβολα, ο σεβασμός της αξιοπρέπειας και της εγγενούς αξίας των όντων αυτών προϋποθέτει την πλήρη κατανόηση των αναγκών, των επιθυμιών και των συμφερόντων τους. Η επιστημονική κοινότητα, η πολιτεία και η κοινωνία οφείλουν να επιλέγουν ως σημείο σύγκλισης τον πιο ορθολογικό και ηθικό τρόπο ώστε άνθρωποι και ζώα συντροφιάς να συνυπάρχουν αρμονικά στις σύγχρονες κοινωνίες.

Βιβλιογραφία

- Donaldson, S., & W. Kymlicka (2021): *Ζωόπολις. Μια πολιτική θεωρία για τα δικαιώματα των ζώων*, μτφρ. Γ. Μολύβας, Αθήνα: Πόλις.
- Καραγεωργιάκης, Σ. (2019): *Ζώα στα πλοκάμια της ανθρώπινης ηθικής*, Αθήνα: Ευτοπία.
- Κουντάκη, Δ. (2019): *Ζώα και ηθική. Μια μη ανθρωποκεντρική προσέγγιση*, Αθήνα: Σμίλη.
- Πελεγρίνης, Θ. (2015): *Ηθική φιλοσοφία*, Αθήνα: Πεδίο.
- Πρωτοπαπαδάκης, Ε. Δ. (2011): «Δικαιώματα των ζώων: Υπάρχει κάτι τέτοιο;», στο Α. Λυδάκη & Γ. Μπασκόζος (επιμ.): *Περί ζώων... Με λογική και συναίσθημα*, Αθήνα: Ψυχογιός.
- Abbate, A. C. (2018): «Harming (Respectfully) Some to Benefit Others: Animal Rights and the Moral Imperative of Trap-Neuter-Release Programs Between the Species», *A Journal for the Study of Philosophy and Animals* 21, no. 1: 94-127.
- Beauchamp, T. (2019): «The Principle of Beneficence in Applied Ethics», in: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by E. N. Zalta, <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/principle-beneficence/>.
- Birch, J. (2018): «The Place of Animals in Kantian Ethics: Christine M. Korsgaard, *Fellow Creatures: Our Obligations to the Other Animals*»,

- Biology & Philosophy* 35, no. 1: 7-19. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10539-019-9712-0>.
- Boonin, D. (2003): «Robbing PETA to Spay Paul: Do Animal Rights Include Reproductive Rights», *Between the Species* 13, no. 3:1-9, <https://digitalcommons.calpoly.edu/bts/vol13/iss3/1/>
- Brink, D. (2018): «Mill's Moral and Political Philosophy», in: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by E. N. Zalta, <https://plato.stanford.edu/archives/win2018/entries/mill-moral-political/>.
- De Waal, F. B. (1995): «Bonobo Sex and Society», *Scientific American* 272, no. 3: 82-88. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7871411/>
- Demetriou, D. & B. Fischer (2018): «Dignitarian Hunting: A Rights-based Defense», *Social Theory and Practice* 44, no. 1: 49-73. Doi: <https://doi.org/10.5840/soctheorpract.201811928>.
- Driver, J. (2014): «The History of Utilitarianism», in: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by E. N. Zalta, <https://plato.stanford.edu/archives/win2014/entries/utilitarianism-history/>
- Francione, G. (2003): «Animal Rights Theory and Utilitarianism: Relative Normative Guidance», *Between the Species* 13, no. 3: 1-29.
- Hassan, A., & A. F. Merga (2017): «Review on Chemical Sterilization of Male Dogs», *International Journal of Advanced Research* 5: 758-770. Doi: <https://doi.org/10.21474/IJAR01/5828>.
- Heidenberger, E. & J. Unshelm (1990): «Changes in the Behavior of Dogs after Castration», *Tierärztliche Praxis* 18, no. 1: 69-75.
- Jana, K. & P. K Samanta (2007): «Sterilization of Male Stray Dogs with a Single Intratesticular Injection of Calcium Chloride: A Dose-Dependent Study», *Contraception* 75, no. 5: 390-400. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.contraception.2007.01.022>.
- Korsgaard, C. (2004): «Fellow Creatures: Kantian Ethics and Our Duties to Animals», *Tanner Lectures on Human Values* 24: 77-110.
- Oberbauer, A. M., J. M. Belanger & T. R. Famula (2019): «A Review of the Impact of Neuter Status on Expression of Inherited Conditions in Dogs», *Frontiers in Veterinary Science* 6: 1-11. Doi: <https://doi.org/10.3389/fvets.2019.00397>.
- Olson, P. N., M. V. Kustritz & S. D. Johnston (2001): «Early-Age Neutering of Dogs and Cats in the United States (a Review)», *Journal of Reproduction and Fertility - Supplement* 57: 223-232.
- Protopapadakis, E. D. (2012): *Animal Ethics: Past and Present Perspectives*, Berlin: Logos.

- Smith, A. N. (2014): «The Role of Neutering in Cancer Development», *The Veterinary Clinics of North America. Small Animal Practice* 44, no. 5: 965-975. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2014.06.003>.
- Spivak, M. (2015): «Recent Research Raises Concerns Regarding Early Spaying/Neutering», Doi: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4791.9449>.
- United Nations (1948): *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, <http://hrweb.org/legal/genocide.html>.
- Verlag, R. I. M. (2009): «Gonadectomy in Cats and Dogs: A Review of Risks and Benefits», *Reproduction in Domestic Animals. Zuchthygiene* 44, no. 2: 29-35. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1439-0531.2009.01437.x>.

Abstract

COMPULSORY NEUTERING OF PETS: BETWEEN BENEFITS, DUTIES, AND RESPECT FOR RIGHTS

In the context of the debate that has arisen regarding the obligation to neuter pets, an attempt is being made to explore the ethical arguments on its necessity. Increasing the life expectancy of neutered animals and protecting public health through the control of stray animals advocate its legislative implementation. On the other hand, the appearance of some diseases and the possible physical and psychological effects on neutered animals from the operation process cause skepticism. We discern important moral foundations through utilitarianism for the continuation of this practice in the interest of animals, in the context of improving their health and reducing overall pain, as strays. In the context of deontology, neutering arises as an indirect or direct moral duty to animals. However, the violation of the right to physical integrity, reproduction and sexual activity of even one animal for the future benefit of many, makes the act unacceptable, while mandatory universal enforcement of the measure could be characterized by animal rights activists even as “Genocide”.